

Mütevelli Heyet sistemi ile çözüm

Üniversitelerimizdeki durgunluk

Dünya listelerinde ABD üniversitelerinin çoğunlukla yer almasının nedenini, oradaki üniversite yönetim anlayışına dayandırabiliriz. Çünkü orada rektörden beklenen görevler somut ve ölçülebilir değerlerle saptanmaktadır. Üniversite sanayi işbirliği, araştırma ve verimlilik ön plandadır... Üniversitelerimizin sıkıntılarına ABD’de olduğu gibi mütevelli heyet sistemi ile çare bulabiliriz...”

Latif Mutlu

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Kurucu ve Vakıf Başkanı

Türkiye vatandaşların eğitim talebine cevap veremiyor. En ilk kademeden en yüksek düzeye kadar, tüm eğitim kurumları nicelik ve nitelik bakımından çağın gerisinde bulunuyor.

Üniversitelerimiz Cumhuriyetle birlikte büyük bir gelişmenin içine girdiler. Her yıl giderek hızlanan bir ivme ile geliştikleri gözleniyor. Yaşanan bu hızlı gelişme, halkın talebine cevap veremiyor. Çünkü halk daha çok çoğalıyor.

Üniversitelerimiz dünyanın gelişmiş üniversitelerine yetişemiyor, çünkü çağdaş eğitim sistemine dünyadan beş yüz yıl geç başladık.

AB’de üniversiteler kurulurken, Osmanlı devleti henüz kurulmamıştı. Viyana’yı kuşattığımız yıllarda ABD’de bugün dünyanın en önde gelen üniversitelerinin temeli atılıyordu. Bu gün dünyada önde gelen 100 üniversiteden 51’i ABD’de bulunuyor. Daha önemlisi ABD vatandaşlarının yüzde 81’i parasını ödeyerek bir yüksek öğrenim kurumuna devam edebiliyor. ABD üniversitelerinin birinci görevi girişimci insan yetiştirmek ise, ikinci görevi de sanayi ile işbirliği yaparak proje üretmek ve uygulamaktır.

Sayıları 3000 olan üniversitelerle, 6000 araştırma kurumu ABD’nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunurken ABD’nin dünya liderliğini sürdürmesine yardımcı olmak için büyük bir gayretin içinde bulunuyorlar.

1636’da ABD’de Harvard Üniversitesi kurulurken, İstanbul’da Kâtip Çelebi: “Matematik bilmenin kafası işler mi?” diye yazarak medreselerden doğa bilimleriyle fen derslerinin kaldırılmasından yakınıyordu. Çünkü, ünlü Şeyhülislam Ebussuud Efendi; “Akli bilimlerin, din ilimlerinden üstün olduğunu söyle-

yenlerin katli vacip olur” diye fetva verdiği için medreselerde yalnızca din ve ahiretle ilgili konular ezberletiliyordu.

Tanzimat’tan sonra ülkemizde kurulmaya başlayan modern okullardan sonra, ancak cumhuriyet döneminde üniversitelerimizi kurmaya başladık. Modern ve çağdaş eğitim kurumlarını çok geç kurduğumuz için üniversitelerimiz dünya sıralamasına giremiyor.

Üniversite yönetimi için kabul ettiğimiz 2252 4936 ve 1750 sayılı yasaların geçerlilikleri ortalama on yıl sürdü. Daha iyisini yapacağız diye sıkıyönetim dö-

neminde hazırlanan 2547 sayılı yüksek öğretim yasası hemen ikinci yılından itibaren değişikliğe uğradı ve günümüze kadar 25 kez değiştirildiği halde, halen genel bir kabul görmüş ve memnuniyet yaratmış değil.

Üniversite için çıkarılan beş kanun ile sayıları yirmiye bulan değişiklik kanunları ve kanun kuvvetindeki kararnamelerin, doğruyu bulmak için, deneme yanılma metodu ile yapıldığı zehabını veriyor.

Yüksek öğretim kanunumuzun 13. maddesi gereğince üniversite tüzel kişiliğini rektör temsil etmektedir. Eğer üniversitemiz dünya üzerinde varlıklarını gösteremiyorlarsa rektörleri sorumlu tutmak gerekir. Rektörlerin bu önemli temsil yetkisini taşımasına karşın, görevleri kanunumuzda şu şekilde belirtilmiştir:

1) Kurullara başkanlık etmek ve alınan kararları üst kurula bildirmek, üst kurullardan gelecek kararları uygulamak, kurullar arasında düzenli çalışmayı sağlamak.

2) Gerektiğinde eğitim ve öğretim, araştırma ve yayın konularında üniversiteler arası kurula bilgi vermek

3) Bütçe, yatırım ve kadro ihtiyaçlarını YÖK'e sunmak.

4) Gerektiğinde görevlilerin yerlerini değiştirmek.

5) Üniversite birimlerinin ve tüm görevlilerin gözetim ve denetimini yapmak.

6) Bu kanunun kendisine verdiği diğer görevleri yapmak.

Üniversitenin rasyonel bir şekilde kullanılmasında ve geliştirilmesinde, öğrencilere gerekli sosyal hizmetlerin sağlanması, bilimsel araştırma yayınların devlet kalkınma planları doğrultusunda, gözetim ve denetiminin yapılmasında ve sonuçların alınmasında birinci derece yetkili ve sorumludur.

Rektörden beklenen bunlar olduğuna göre üniversitemizin adlarını dünya listelerinde aramaya hakkımız yoktur. Rektörlerimiz

Cumhuriyetimizin kanunlarından büyük bir kısmı AB tarafından değiştirilirken, yeni yasalar ABD'den IMF kanalıyla gelmektedir. Her iki kanaldan gelen onlarca yasanın hiçbirisi üniversitemizdeki verimliliği artıracak nitelikte değildir.

bu görevi yapsa da olur, yapmasa da olur. Denetlemek, gözetmek ve YÖK'e bilgi sunmak hiçbir şeyi değiştirmez. Dört yıllık görev süresi böyle gelip geçer. Eğer rektör hiçbir değişiklik yapmamış ve düzeni korumuş, ayrıca yenilik getirmemiş ve kimseyi rahatsız etmemiş ise bir dört yıl daha aynı koltukta rahatça oturabilecektir.

Dünya listelerinde ABD üniversitelerinin çoğunlukla yer almasının nedenini, oradaki üniversite yönetim anlayışına dayandırabiliriz. Çünkü orada rektörden beklenen görevler somut ve ölçülebilir değerlerle saptanmaktadır. Üniversite sanayi işbirliği, araştırma ve verimlilik ön plandadır.

Cumhuriyetimizin kanunlarından büyük bir kısmı AB tarafından değiştirilirken, yeni yasalar ABD'den IMF kanalıyla gelmektedir. Her iki kanaldan gelen onlarca yasanın hiçbirisi üniversitemizdeki verimliliği artıracak nitelikte değildir.

Sıkıyönetim döneminde üniversiteleri zaptırapta altında tutmak için getirilen bu kanunla konan değişmezliği AB veya ABD'den gelecek bir uyarıyı beklemekten, biz kendi irademizle kaldırmalıyız. En azından bir başlangıç olarak rektörlerle ilgili sistemi, dünyanın en verimli üniversiteleri olan ABD üniversiteleri yönetim biçimini getirelim. Kolay olması bakımından üniversite yönetim biçimi ile rektör seçimi ve rektörün görevlerini yeniden düzenle-

meliyiz. Çünkü ülkemiz çok büyüdü nüfus 70 milyonu aştı üniversiteler 70 den çok.

Yüksek öğretim Kurulu'nun denetim ve gözetimi altında üniversitemizin, başta para sıkıntısına, verimliliğine ve diğer sıkıntılarına ABD'de olduğu gibi müteveli heyet sistemi ile çare bulabiliriz. ABD'de üniversite yönetimini, devlet üniversitemizde ve devletten para talebinde bulunan vakıf üniversitelerde şöyle uygulayabiliriz;

Seçici Kurul: Kuruluşu; Üniversitenin bulunduğu ilin valisi başkanlığında, belediye başkanı, baş savcı ve hakimi, garnizon komutanı, ticaret ve sanayi odaları başkanları, vergi rekortmenleri, meslek kuruluşları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcilerinden oluşur.

Görevleri; ildeki üniversiteler için müteveli heyet üyelerini seçmektir. Yılda bir kez toplanır. Süresi tamamlanan müteveli heyet üyelerinin yerine yenilerini seçer.

Müteveli heyet üyeleri, topluma mal olmuş, o üniversite mensubu olmayan üniversiteye bağış yapacak veya yaptıracak kişiler arasından seçilir.

Müteveli Heyet; Üniversitenin tüzel kişiliğine sahip olan heyettir. Görev süreleri 6 yıldır. Her yıl onda biri değiştirilir. Toptan değiştirme yapılmaz.

Görevleri; Rektörü tayin etmek ve sözleşmesini hazırlamak, üniversiteyi temsil etmek. Bütçeyi düzenlemek, gelir kaynaklarının yönetimini planlamak, bağış ve fonlar temin etmek, uzun vadeli yatırım planlarını ve yeni eğitim programlarını hazırlamaktır.

Bu görevlerden bazıları için icra kurulları oluşturularak yürütülebilir.

Rektör: Görevleri; genel eğitim politikası, müfredat programları, işe alınacak yeni öğretim üyeleri ve öğrenci kabul ile ilgili konular, akademik personelin önerileri üzerine akademik kurulda karara bağlanır. Akademik konularda ol-

duğu gibi, sözleşmesinde belirtilen konularda mütevellî heyete karşı sorumludur.

Sözleşmede, rektörün görevleri ve kendisinin üniversiteyi götüreceği hedefle yer alacaktır. Birkaç örnek ;

- Plan ve bütçe hedeflerini gerçekleştirmek.

- Öz geliri artırıcı faaliyetlerini gerçekleştirmek.

- Bağış ve yardım sağlama hedefleri.

- Alınacak ve mezun edilecek öğrenci sayılarında denge sağlamak.

- Mezunlar arasında iş bulma veya iş kurma olanağını yükseltmek.

- Bilimsel yayınlarıdaki hedefler.

- Bir yıl içinde başlayacak araştırma ve geliştirme sayıları.

- Öğrenci kontenjanlarının artış oranları.

- Yüksek lisans kontenjanlarındaki artışlar.

- Öğrenci memnuniyeti.

Rektör üzerine aldığı görevleri büyük oranda yerine getirmeye devam ettiği sürece görevine devam edecektir. Verimin düşmesi veya hedeflerden büyük oranda geri kalınacağı belirlince sözleşmesinin devam etmeyeceğini rektör bilerek görevini sürdürecektir.

Yürürlükteki kanunumuzda rektörün görev ve sorumlulukları soyut olarak belirtilmiştir:

“Kurullara başkanlık etmek, üniversitelerarası kurula bilgi vermek, senatonun görüşünü alıp YÖK’e sunmak, denetim yapmak.” Bunlar aslında çok soyut tanımlar olup, yaptırım gücü olmayan temennilerdir.

Yasada yapılan bütün değişikliklere rağmen, üniversitelerimizde beklenen huzurun sağlanama-

Üniversitelerin mütevellî heyetleri, kendi üniversitelerini rakipleri arasında daha ileri götürmek amacı ile çağın gerektirdiği çok daha büyük hedefler saptayarak, rektör aracılığı ile bunları gerçekleştirmek için para sıkıntısına ve diğer sorunlara çare bulacaklardır.

dığını 23 yıldan beri yaşayarak görmekteyiz. Devam eden bu memnuniyetsizliğin ve kaynaşmanın temel nedenlerinden birincisi, rektör seçimleri sırasında yaşanan rekabet ortamından kaynaklanmaktadır.

Altı rektör adayının saptanması için üniversitelerimizde yapılan seçimler, aday grupları arasında gerginliklere yol açmaktadır. En çok oy alan adayların Yüksek Öğretim Kurulu’nda elenmesi kızgınlı-

lığa neden olmakta, Cumhurbaşkanının da bazen en az oy alan adayı rektör olarak ataması hayal kırıklığı yaratmaktadır.

1933-1946 başlangıç döneminde rektör, Bakan tarafından tayin ediliyordu

1946-1981’de özerklik döneminde, her üniversite kendi rektörünü seçiyordu.

1981 de askeri darbe döneminde, üniversiteleri kontrol altında tutmak isteyen Devlet Başkanı son sözün kendisinde olmasını düşünüyordu. Üniversitelerin seçeceği altı aday içinden, aldıkları oylara bakılmaksızın dilediğini tayin etme yetkisini ele geçirmişti. Özerklikle bağdaşmayan sistemi getirmiş-

lerdi..

İhtilal döneminde hazırlanan bu merkeziyetçi ve otoriter sistem, özerklikle bağdaşmamaktadır. Dünyada en başarılı üniversiteler olarak ün yapan ABD üniversitelerinde olduğu gibi, mütevellî heyetin, sözleşme ile tayin edeceği işletmeciler bir rektör tarafından yönetilmesi, üniversitelerimizin verimliliğini artıracaktır.

Üniversitelerin mütevellî heyetleri, kendi üniversitelerini rakipleri arasında daha ileri götürmek amacı ile çağın gerektirdiği çok daha büyük hedefler saptayarak, rektör aracılığı ile bunları gerçekleştirmek için para sıkıntısına ve diğer sorunlara çare bulacaklardır.

Üniversitelerimiz çağdaş hukuk kuralları içinde, verimlilik ve bilimsel rekabet içine girdikleri günlerden sonra dünya listelerine girmeye aday olmalarına ve ülke kalkınması için girişimci gençler yetiştirmeye başlayacaklarına inanmakta ve güvenmekteyiz.